

ПЕРЕДМОВА

Пропонований читачеві збірник статей укладено на основі доповідей, виголошених під час Міжнародної наукової конференції *Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого*, яку 23–25 квітня 2015 року спільними зусиллями організували у Львові та Уневі Гуманітарний і Філософсько-богословський факультети Українського католицького університету (УКУ) та кафедра української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка (ЛНУ). Науковий збірник присвячений о. Кирилові Транквіліону Ставровецькому (†1646), видатному богословові, видавцеві, проповіднику й письменнику, ігуменові Унівської Лаври й архимандриту Єлецької обители в Чернігові. Ставровецький, будучи спочатку православним, а згодом уніятим, належить до найпомітніших постатей доби культурно-релігійного оновлення в Україні першої половини XVII ст.

Кирило Транквіліон Ставровецький залишив багату богословську, духовну й літературну спадщину. Його посібник *Зерцало богословії* (1618) є однією з перших у Київській митрополії спроб викласти у доступній формі догматичну систему віровчення. Наступного року в Рохманові з'явилося друком *Євангеліє учительне*, – збірка його проповідей на неділі та свята церковного року, мабуть, найбільш контroversійна і, водночас, найпопулярніша книга о. Кирила. Врешті, у 1646 році побачив світ компендіум паренетичних віршів і прозових повчань *Перло многоцінне*. Усі три книги побудовані навколо одних і тих самих богословських та морально-етичних проблем. Вони увиразнюють характерні й багатогранні співвідношення між богословськими, риторичними й літературними інтерпретаціями тогочасних реалій у їхньому традиційному і новаторському вимірах. Трансцендентність, що у творах Ставровецького межувала з іманентністю, розгорталася в ситуативну емоційну картину вибору життєвих повсякденних стратегій, а своєрідний поведінковий канон поставав у живому процесі співтворення «високого» і «прикладного» богослов'я Київської Церкви. Невипадково твори о. Кирила передруковували і переписували впродовж декількох століть після його смерті.

У конференційному збірнику опубліковано 16 статей українських, німецьких і польських науковців, які в міждисциплінарному ключі та в ширшому культурному, релігійному і суспільному контекстах епохи раннього бароко відкривають перспективи сучасного відчитання інтелектуального портрету «проповідника Слова Божого». На особливу увагу заслугове розлога студія Гартмута Трунте *Бог і Його творіння в Кирила Транквіліона*, що увиразнює східні й західні джерела київського богослов'я (с. 242–322). Окрім нової інтерпретації архівних документів і верифікації наративних відомостей про Ставровецького (нерідко обтяжених полемічним дискурсом), автори збірника по-новаторськи насвітлюють дискусійні аспекти життєвої та творчої історії о. Кирила. Вони переглядають усталені уявлення про характер тогочасної соціокультурної й релігійної дійсності, в контексті якої поставали книги Ставровецького; розуміння риторичної умовності раннього барокового письма; долають стереотипи, насамперед свої власні.

Чи не найскладнішою проблемою, яку намагалися розв'язати автори збірника, є інтертекстуальність Кирилового письма, бо «голоси», які зливаються в його творах, незважаючи на поклики й упізнаваність різних джерел, належать до таємничої сфери барокової поетики. Під час спільної конференційної праці поступово сформувався переконання, що навіть тоді, коли книги Ставровецького розглядати лише з погляду передання і тлумачення текстів християнської традиції, сама традиція переходить через високі верхи його неповторного таланту, творчих намірів і зусиль.

Процес пізнання – нескінченний, і його ускладнюють не лише наукові, а й життєві проблеми. Коли вийшло друком *Євангеліє учительне*, о. Кирило тішився й дивувався, що в такий нелегкий час засвітилася «ясна походня» його віку. Якщо орієнтуватися на «походню», тобто на світло, яке беремо зі собою в дорогу, то Кирилів духовно-інтелектуальний приклад – проповідь зв'язку Бога та Його творіння, тлумачення влади людини над собою як найдорожчого Божого дару – залишається незмінно актуальним.

Книга *Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого* є плодом солідарної співпраці двох академічних ініціатив Львова – дослідницьких програм «Київське християнство та унійна традиція» (УКУ) і «Львівської медієвістики» (ЛНУ). Натомість безпосередню підготовку до друку й публікацію конференційного збірника уможливили патронат глави Української Греко-Католицької Церкви, організаційний супровід суспільного проекту «Соборна Україна та Київська традиція» і жертвна підтримка українських меценатів.

Богдана Криса, Дарія Сироїд, Ігор Скочиляс